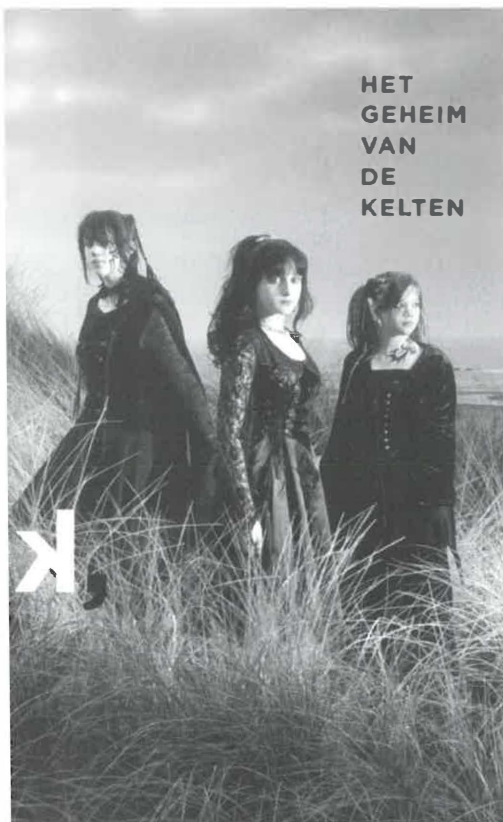

TINEKE BOGAERTS

Limburgs Museum in Venlo: Het geheim van de Kelten

Celtic Mist

Tot en met 19 november is in het Limburgs Museum een tentoonstelling te zien over de Kelten. Wie waren dat eigenlijk? Waar leefden ze, wanneer en hoe? Hoe moet je aankijken tegen de huidige 'Keltische' cultuur met zijn tatoeages, sieraden, gothic meisjes, druïden en zonnewendevieringen. Zijn de Kelten nog onder ons?

Het antwoord op deze en meer vragen wordt gegeven vanuit de archeologie. Je begint de Keltentocht wel met al die Keltische dingen van tegenwoordig en eindigt hem bij de lapjesboom van St. Waldrick, maar daartussenin gaat het puur om archeologische vondsten.

Tijdens een persbijeenkomst werden we rondgeleid door Leo Verhart, conservator van het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden, die samen met collega's van andere musea de tentoonstelling samenstelde. Na Venlo zal de expositie te zien zijn in Leiden, in het Rheinisches Landesmuseum in Bonn, in Museum Burg Linn in Krefeld, het Gallo-Romeins Museum te Tongeren en het Hunebeddencentrum in Borger. Samen met wat Limburgse persmensen en twee vertegenwoordigers van het Nederlandse Druïdengenootschap luisterden we naar deze rasverteller, bekend van de archeologieuitzendingen van Teleac.

Al bij de eerste vraag 'Wie waren de Kelten?' stuit je op moeilijkheden, aldus Verhart. Er zijn wel in een groot deel van Midden en West-Europa gelijksoortige vondsten gedaan. Keltische, dat kan je rustig zeggen. Grieken in de kolonie Massalia (Marseille) noemden de mensen ten noorden van de vestiging Keltoi, en ook de Romeinen spraken over Celtae, maar je moet je niet voorstellen dat het hier gaat om een groot en machtig volk dat vanuit een soort stamgebied alles onder leiding van hun koningen en druïden had veroverd. En het is de vraag of de mensen in onze streken zichzelf Kelten genoemd zouden hebben. Op basis van wat nu bekend is, zeg je: het gaat om mensen die leefden als boeren, in een stamverband, waarbij sprake is van verschil in rijkdom. Die rijkere, soms echte leiders, soms meer de eersten onder gelijken waarschijnlijk, werden gecremeerd en met allerlei voorwerpen bijgezet in een grafheuvel. Die voorwerpen komen deels met elkaar overeen: lange zwaarden, bronzen emmers/urnen, bepaalde typen sieraden, en dan

natuurlijk de overeenkomst in de manier waarop met doden werd omgesprongen. Het cremen was nieuw in Europa.

Om het nog wat ingewikkelder te maken: sinds wo II met al dat Germaanse gedoe en mensen definiëren naar ras, spraken we in Nederland liever niet meer van Germanen, en dus ook niet van Kelten, maar benoemen we tijden. Het gaat hier om een beschaving in de ijzertijd.

We houden het erop dat die meebegraven zaken zo op elkaar lijken, omdat dergelijke voorwerpen toen in de mode waren en rijke mensen die geliefde zaken dus meekregen. Je zou het zo kunnen zien: bij ons wordt een doos gevuld met zaken die mensen over tweeduizend jaar terugvinden. Er is in die tijd van alles gebeurt, de ontdekkers weten niet meer precies hoe het in Nederland zat. Ze vinden een spijkerbroek, een cd met jazzmuziek, trimschoenen, een Ray-ban zonnebril ... en wat zeggen ze? In Nederland leefden tweeduizend jaar geleden Amerikanen. Nee dus, alleen was een Amerikaanse stijl in de mode.

Het Keltische van nu is eigenlijk fantasie: gebaseerd op negentiende eeuwse ideeën over verre voorouders, verkeerde interpretaties van vondsten en een voorliefde voor het geheime. Het komt vooral voort uit Engelse mode op dit gebied. In Ierland, Schotland, Wales is het Keltische, wat dat dan ook was, langer blijven bestaan. In onze streken hield de Keltische mode eigenlijk op na de komst van de Romeinen. Maar dat er in Schotland en Ierland wel sprake is van continuïteit is nog maar de vraag.

Reconstructie van de vorst van Oss. Het vuur heeft bij zijn crematie geen hoge temperatuur bereikt. Daarom is nog veel botmateriaal bewaard gebleven. Hieruit kon men opmaken dat het gaat om een man tussen de 40 en 60 jaar oud, met vergroeide rugwervels, wat wijst op een leven met weinig beweging. In onze tijd zijn dergelijke mensen meestal dik, dus is een dikke vorst gereconstrueerd. Zijn kleding is gebaseerd op andere vondsten: geruiten geweeftde wol. De speld op de mantel is van hemzelf. Zijn uiterlijk is fantasie.

Het gebogen zwaard van de vorst van Oss.

De harde feiten

Het stamgebied van 'de Kelten' ligt in Zuid-Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland, en Frankrijk. De Hallstatt-cultuur – zo genoemd naar het Oostenrijkse stadje waar de eerste vondsten werden gedaan –, die rond 825 v. Chr. tot bloei kwam, is de eerste fase van een cultuur die je Keltisch kunt noemen. Leiders kunnen door contacten met het Middellandse Zeegebied een machtige positie verworven hebben. Ze werden met pracht en praal begraven en over grote delen van Europa is die mode zichtbaar. Na 475 v. Chr. verandert de samenleving. Een elite van krijgers bewoont grote forten. Je praat dan over de La Tène cultuur, naar de vindplaats bij het meer van Neuchâtel in Zwitserland. Ook hun kunst en manier van leven, in vestingen, vinden we over een groot gebied terug.

De grafvondsten uit onze streken die hier tentoongesteld zijn, getuigen van een bepaalde levensstijl en van handel, of het uitwisselen van geschenken, met meer zuidelijke gebieden. Er zijn bij-

voorbeeld stukken bij die uit Thracië gekomen zouden kunnen zijn en fragmenten Grieks aardewerk.

De koning van Oss: de leider

Het belangrijkste graf in Nederland is dat van de 'koning' van Oss, uit ca. 825-600 v. Chr. Hij was begraven met naar Keltisch gebruik een grote bronzen emmer voor wijn tijdens een drinkgelag, een gebruik dat overgenomen kan zijn van de Grieken. Verder werden er kledingspelden, paardenbitten en onderdelen van paardentuig gevonden. En wapens, waaronder zijn voor die tijdkenmerkende lange zwaard, dat gebogen gevonden werd. Waarom? Daar kan je alleen maar naar raden. De ouderdom van het graf moet opnieuw bepaald worden. De C-14 methode blijkt een grote speling te kunnen hebben.

Andere vitrines laten uit deze vroege periode meer bronzen emmers zien, een grafvondst van een wagen en diverse sieraden. Daarna vondsten uit latere periodes, zelfs een goudschat.

Een wereld van boeren en ambachtsslui

Dan de gewone man uit de ijzertijd. Opgravingen van boerderijen laten zien hoe die in elkaar zaten. Er kwamen ook allerlei werktuigen boven de grond voor de landbouw, voor ijzerbewerking, en voor het vervaardigen van kleding. Er werd gesponnen, geweeft en genaaid, schoenen gemaakt en er werden glazen sieraden gedragen. Zelfs een luizenkam is aanwezig.

Contacten

Een volgend thema gaat over de vondsten die een indruk geven van de internationale contacten van deze mensen uit de ijzertijd. Potten voor de handel in zout, Marne-aardewerk, overal te vinden in de laat-Keltische periode, ook als imitatie – mode dus. Sieraden van barnsteen. De eerste Keltische munten voor de betaling van volgelingen misschien.

Wapens – de stammensamenleving voor de komst van de Romeinen moet behoorlijk gewelddadig zijn geweest. Er

zijn veel tekenen van strijd en offers. Slaven werden niet alleen door de Romeinen gemaakt, maar de stammen handelden ook zelf in overwonnen vijanden. Mensenoffers (het meisje van Yde), sporen van offerrituelen – wapens in bronnen, beken, vennen, plassen en rivieren, sporen van over het algemeen kleine heiligdommen.

Iets inhoudelijks zeggen op basis van materiële vondsten over de religie en de functie en macht van druiden is volgens Verhart echter niet te doen.

En dan komen de Romeinen en houden de Keltische vondsten op.

Het Nachleben is in onze streken niet erg imposant: een herontdekking van vroege voorouders tijdens de Renaissance, en dan de achttiende en negentiende eeuw met zijn romantische schilderijen en zijn zoektocht naar sprookjes en volksverhalen.

Interactief

Bij de tentoonstelling is ruime mogelijkheid om ook zelf bezig te zijn: dingen op te zoeken en vragen te beantwoorden. Daar zijn hele leuke bij, die ook wat inzicht geven in het werk van een archeoloog. Het programma voor een bezoek met leerlingen maakt daar ook gebruik van. Men is begonnen met de basisscholen, maar zo langzamenhand zal er ook wel een aanpak zijn ontwikkeld voor oudere leerlingen van vmbo, havo en vwo.

Een zeer informatieve film in het begin helpt om te plaatsen wat je gaat zien. De bezoekers krijgen een klein boekje, waarmee je de route goed kunt volgen. Er staat ook zo nu en dan wat ruimere informatie in. Men heeft afgezien van uitbundig gebruik van tekst bij de tentoonstelling. Zo'n boekje is wel zo handig.

Meer informatie over de Kelten, deze tentoonstelling en het lesmateriaal is te vinden op:

www.limburgsmuseum.nl

www.dekelten.nl

Boeken

Bij de tentoonstelling verscheen bij Matrijs een fraai uitgegeven en ruim geïllustreerd boek door Leo Verhart, *Op zoek naar de Kelten*.

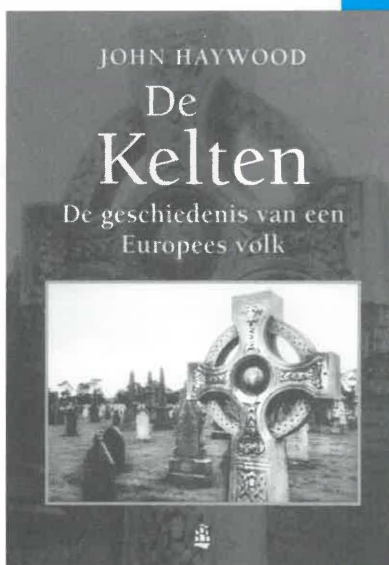
Archeologische ontdekkingen tussen Noordzee en Rijn.

Hier schrijft Verhart zijn Keltische verhaal met alle open vragen en offen en maren die daarbij horen. De Kelten een groot Europees volk? Wat Grieken en Romeinen erover schreven, de Hallstatt cultuur, de opkomst van een gelede samenleving, die het mogelijk maakte rijke mensen met pracht en praal te begraven. Maatschappelijke veranderingen en een nieuwe vorm van Keltische cultuur in La Tène. Verhart formuleert helder en houdt door zijn stijl van schrijven de lezer vast. Duidelijk is wat theorie is en wat een vast gegeven en waarom. Kaartjes en illustraties ondersteunen doeltreffend de tekst.

Daarna komen de mensen tussen Rijn en Noordzee aan bod aan de hand van vondsten en opgravingsgegevens. Als je een beetje geïnteresseerd bent in prehistorisch Nederland kom je heel wat bekende zaken tegen. Verhart bespreekt de vondsten op diverse sites. Het goede van dit boek vind ik dat die in een grote lijn worden geplaatst in relatie met andere vondsten en theoretisch helder onderbouwd. Al die losse vondsten, weer een boerderij, een veenlijk, een mes uit een bronnetje, zijn natuurlijk leuk. Maar hier wordt een verband gelegd tussen die verschillende zaken en met andere informatie over Europa toen. 208 blz., prijs: € 19,95

Een tweede boek, in de museumwinkel te koop, gaat uitgebreid in op de overzeese Kelten in Schotland, Wales en Ierland, Engelse Romantiek en keltomanie, de Keltische talen en Kelten nu en in de toekomst.

John Haywood, *De Kelten. De geschiedenis van een Europees volk*. Foute titel dus, maar als je iets wilt weten over de historisch ambiance van koning Arthur, de dappere Boudicca, de mythe van Merlijn en het geveerde volk (denk aan de film *Braveheart*) hoort dit er ook bij. Prijs: € 24,95.

Een boerin in de ijzertijd. Ze spint met een spintol.